ZBIERKA ZÁKONOV
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ročník 2021

Vyhlásené: 19. 10. 2021 Vyhlásená verzia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky

Obsah dokumentu je právne záväzný.

370

NÁLEZ
ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PL. ÚS 23/2019-94
V mene Slovenskej republiky

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 9. decembra 2020 v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a zo sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu (sudca spravodajca), Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Roberta Šorla, Petra Molnára, Petra Straku a Ľuboša Szigetiho o návrhu skupiny 31 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, zastúpenej poverenou zástupkyňou Mgr. Natáliou Blahovou, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade ustanovenia § 75 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení zákona č. 137/2019 Z. z. v časti slov „a proti právoplatnému uzneseniu v konaní o návrat maloletého do cudziny vo veciach neoprávneného premiestnenia alebo zadržania“ s čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 7 ods. 5, čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 24 Charty základných práv Európskej únie, čl. 3 a čl. 11 Dohovoru o právach dieťaťa, čl. 1, čl. 2 a čl. 11 Dohovoru o občianskoprávnych aspektoch medzinárodných únosov detí, čl. 11 ods. 3 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2013 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, a čl. 6 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd takto

r o z h o d o l :

Návrhu skupiny 31 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky **nevyhovuje**.

Z odôvodnenia:

I.
Stav konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. PL. ÚS 23/2019-20 z 27. novembra 2019 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie návrh skupiny 31 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj „skupina poslancov“ alebo „navrhovatelia“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade ustanovenia § 75 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení zákona č. 137/2019 Z. z. (ďalej aj „CMP“) v časti slov „a proti právoplatnému uzneseniu v konaní o návrat maloletého do cudziny vo veciach neoprávneného premiestnenia alebo zadržania“ (ďalej aj „napadnuté ustanovenie“) s čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 7 ods. 5, čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 24 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“), čl. 3 a čl. 11 Dohovoru o právach dieťaťa, čl. 1, čl. 2

a čl. 11 Dohovoru o občianskoprávnych aspektoch medzinárodných únosov detí (ďalej len „Haagsky dohovor“), čl. 11 ods. 3 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (ďalej len „nariadenie Brusel IIa“), a čl. 6 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Časti návrhu, v ktorom sa skupina poslancov domáhala pozastavenia účinnosti ustanovenia § 75 CMP v časti slov „a proti právoplatnému uzneseniu v konaní o návrat maloletého do cudziny vo veciach neoprávneného premiestnenia alebo zadržania“, ústavný súd nevyhovel.

IV.3 Poznatky o aplikácii napadnutého ustanovenia v praxi

63. Ministerstvo spravodlivosti listom doručeným ústavnému súdu 15. mája 2020 oznámilo ústavnému súdu, že Okresnému súdu Bratislava I boli od účinnosti napadnutého ustanovenia doručené dve žaloby na obnovu konania podľa § 75 CMP a ani v jednom z uvedených konaní nebol podaný návrh na odklad vykonateľnosti právoplatného uznesenia napadnutého žalobou na obnovu konania. V sledovanom období nebola na Okresnom súde Banská Bystrica podaná žiadna žaloba na obnovu konania. Na Okresnom súde Košice I boli v rámci posudzovaného obdobia podané dve žaloby na obnovu konania podľa § 75 CMP, avšak ani v jednom z týchto prípadov nebol podaný návrh na odklad vykonateľnosti právoplatného uznesenia napadnutého žalobou na obnovu konania.

VI.2 Posúdenie námietky porušenia princípu právnej istoty

76. Podľa navrhovateľov sa zavedením žaloby na obnovu konania oslabuje princíp právnej istoty, pretože dotknutým účastníkom konania neposkytuje istotu, že sa voči nim bude zachovávať právo konštituované právoplatným rozhodnutím súdu.

77. V tejto súvislosti možno súhlasiť s navrhovateľmi v tom rozsahu, že zavedením procesného prostriedku, ktorým dochádza k derogácii už právoplatných rozhodnutí, sa nepochybne oslabuje princíp právnej istoty. Nemožno s nimi už ale súhlasiť v tom smere, že tento princíp by mal mať akúsi nedotknuteľnú pozíciu vo sfére aj ostatných princípov, ktoré sa prostredníctvom civilného mimosporového konania sprostredkúvajú a ktorými sa realizuje právo na spravodlivé súdne konanie, čo napokon vyplýva z povahy princípov ako optimalizačných príkazov.

80. Z už uvedeného vyplýva, že princíp materiálnej pravdy/ochrany práv a právnej istoty sa navzájom dopĺňajú (sú komplementárne) a ich konkrétne vzájomné nastavenie zákonodarcom pre ten-ktorý typ súdneho konania je úzko spojené s právno-politickou preferenciou zákonodarcu reflektujúcou snahu o nachádzanie optimálneho vyváženia vzťahu v kolízii stojacich princípov a následne normatívne vyjadrenou v rámci celkovej koncepcie mimoriadnych opravných prostriedkov.

81. Vzhľadom na skutočnosť, že aj v návratových konaniach sa pre účely vydania konečného rozhodnutia vykonáva riadne dokazovanie v rozsahu potrebnom na zistenie skutočností podľa § 123 ods. 1 CMP, je potrebné zohľadniť, že súdy rozhodujúce v návratových konaniach sú v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva povinné v týchto konaniach prihliadať na najlepší záujem dieťaťa. V podmienkach konkrétneho prípadu to znamená, že vnútroštátne súdy sú povinné náležite preskúmať aj celú rodinnú situáciu (faktory skutkové, citové, psychologické, materiálne či zdravotné) vrátane tvrdení o „vážnej ujme“, ktorá by dieťaťu v prípade návratu mala hroziť. Berúc do úvahy predovšetkým požadovaný rozsah dokazovania, štruktúru dôkazných prostriedkov, vykonanie ktorých je nevyhnutné na zistenie skutočného stavu veci (napr. výsluch účastníkov konania, znalecké dokazovanie, prípadne vykonávanie aj iných listinných dôkazných prostriedkov a pod.), ako aj relatívne krátky časový úsek, v rámci ktorého je všeobecný súd povinný vo veci rozhodnúť, možno konštatovať, že žaloba na obnovu konania predstavuje s ohľadom na jej štandardnú konštrukciu podmienok prípustnosti vhodný a aj nevyhnutný prostriedok korekcie prípadných pochybení v ustálení skutočného stavu veci, ktorého náležité zistenie predstavuje nevyhnutnú skutkovú bázu na nájdenie najlepšieho záujmu dieťaťa.

82. Sumarizujúc už uvedené, možno konštatovať, že normatívna prítomnosť žaloby na obnovu

konania aj pre oblasť návratových konaní vytvára rozumný kompromis medzi právnou istotou a požiadavkou na čo najúplnejšie zistenie skutočného stavu veci v tých prípadoch, keď je rešpektovanie právoplatnosti rozhodnutia v rozpore s povinnosťou orgánu štátnej moci poskytnúť ochranu porušeným alebo ohrozeným právam účastníkov konania a v tomto smere jej prítomnosť neznamená zásadný hodnotový posun z účelu, na ktorom je vybudovaný celý systém návratových konaní.

VI.3 Posúdenie námietky porušenia požiadavky na rýchlosť konania

83. Skupina poslancov vo svojom návrhu uvádza, že aj v návratových konaniach je súd povinný konať urýchlene a vždy prihliadať pri rozhodovaní na najlepší záujem dieťaťa, a preto sa aj na návratové konania okrem vnútroštátnej právnej úpravy aplikujú ustanovenia nariadenia Brusel IIa, charty, dohovoru, Haagskeho dohovoru a Dohovoru o právach dieťaťa. S týmto svojím tvrdením navrhovatelia prepájajú ďalšiu myšlienkovú líniu, v rámci ktorej poukazujú na to, že žaloba na obnovu konania je spôsobilá ovplyvniť rýchlosť rozhodovania, a tým sekundárne aj ohroziť ochranu najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa.

88. Ústavný súd po preskúmaní argumentácie skupiny poslancov, argumentácie vlády a generálnej prokuratúry dospel k záveru, že ani tieto námietky navrhovateľov nie sú dôvodné.

89. Pokiaľ ide o povahu Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa (ktoré okrem iného normujú lehotu, v rámci ktorej je oprávnený orgán členského/zmluvného štátu povinný rozhodnúť), možno uviesť, že tieto predstavujú pre oblasť medzinárodných únosov detí základné piliere justičnej spolupráce, pričom ich spoločným účelom je ochrana detí pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržiavania s cieľom obnoviť pôvodný stav ustanovením postupov na zabezpečenie ich bezodkladného návratu do krajiny ich obvyklého pobytu, a to prostredníctvom systému spolupráce na to určených správnych alebo súdnych orgánov. V tejto súvislosti možno ďalej konštatovať, že nariadenie Brusel IIa predstavuje úniový ekvivalent systému medzinárodnej ochrany detí pred ich únosmi regulovaný Haagskym dohovorom, ktorý tento systém ochrany na úniovej úrovni ďalej posilňuje a dopĺňa.

90. Ústavný súd považuje predovšetkým za potrebné uviesť, že súčasťou obsahu Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa nie sú žiadne pravidlá, ktoré by explicitným spôsobom obmedzovali rozsah alebo koncepciu opravných prostriedkov prípustných v návratových konaniach. Naopak, z čl. 11 ods. 3 nariadenia Brusel IIa možno dedukovať, že systém procesných postupov, účelom ktorých je v prípadoch únosu dieťaťa obnoviť pôvodný stav, sa nachádza v autonómnej sfére vnútroštátneho zákonodarcu. V tejto súvislosti možno poukázať aj na stanovisko Komisie z 21. októbra 2019, z obsahu ktorého vyplýva, že vnútroštátny zákonodarca disponuje v oblasti návratových konaní určitou mierou diskrečnej právomoci, pričom k jej prekročeniu by „došlo len vtedy, ak by uplatňovanie vnútroštátneho práva malo účinok s presahom na uplatňovanie práva Únie v rozsahu, ktorý by obmedzoval účel dohovoru a/alebo nariadenia, čo sa dá zistiť len na základe uplatňovania tejto novely v praxi.“. Ústavný súd v tejto súvislosti považuje za dôležité poznamenať, že výsledky doterajšej aplikačnej skúsenosti so žalobou na obnovu konania v návratových veciach nenasvedčujú tomu, že by bol tento inštitút nadužívaný, resp. že by aplikačná prax zaznamenala situácie, ktoré by negatívnym spôsobom ovplyvňovali účel Haagskeho dohovoru alebo nariadenia Brusel IIa (porovnaj štatistické údaje aplikačnej praxe v čl. IV.3 tohto nálezu).

91. S navrhovateľmi možno čiastočne súhlasiť v tom smere, že aplikácia napadnutého ustanovenia môže za istých okolností vytvárať stav, keď dôjde k predĺženiu návratového konania nad ustanovenú lehotu šiestich týždňov, avšak nemožno s nimi súhlasiť v tom zmysle, že normatívna existencia takého prostriedku na vnútroštátnej úrovni je ipso facto aj porušením Haagskeho dohovoru alebo nariadenia Brusel IIa a sekundárne charty, dohovoru alebo Dohovoru o právach dieťaťa. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že koncepcia Haagskeho dohovoru, ako aj nariadenia Brusel IIa nepristupuje k lehote šiestich týždňov ako k absolútnej a neprekročiteľnej, ale, práve naopak, predpokladá, že v určitých výnimočných prípadoch nemusí byť návratové konanie ukončené v rámci ustanovenej šesťtýždňovej lehoty (s touto líniou koreluje aj vnútroštátna právna úprava obsiahnutá v § 134 ods. 1 CMP). Haagsky dohovor a Civilný mimosporový poriadok v tomto smere s prekročením lehoty spája iba vznik oprávnenia pre dotknuté subjekty dostať vyjadrenie o dôvodoch omeškania (čl. 11 Haagskeho dohovoru a § 134 ods. 1 CMP).

92. Pokiaľ ide o nariadenie Brusel IIa, toto v čl. 11 ods. 3 výslovne pripúšťa výnimku zo všeobecného pravidla rozhodnúť v návratovom konaní v lehote šiestich týždňov za predpokladu existencie výnimočných okolností. Ústavný súd tiež neprehliadol, že na úrovni Rady Európskej únie došlo k prijatiu nariadenia Rady EÚ č. 2019/1111, ktoré tiež počíta s kategóriou výnimočných okolností ako dôvodu ospravedlňujúceho vydanie rozhodnutia nad ustanovenú lehotu šiestich týždňov, a to osobitne pre konanie na súdoch prvého, ako aj druhého stupňa (čl. 24 ods. 1 a 2 nariadenia Rady EÚ 2019/1111). Označené nariadenie navyše výslovne predpokladá situácie, keď v prípade výskytu výnimočných okolností môže dôjsť k prerušeniu vykonávacieho konania alebo k zamietnutiu návrhu na výkon rozhodnutia (čl. 56 ods. 4 a 6 nariadenia Rady EÚ 2019/1111).

93. Sumarizujúc už uvedené, ústavný súd konštatuje, že normatívna konštrukcia umožňujúca výnimku z povinnosti súdu členského/zmluvného štátu rozhodnúť vo veci návratového konania mimo rámca ustanovenej šesťtýždňovej lehoty vylučuje akúkoľvek zmysluplnú úvahu, podľa ktorej by k porušeniu Haagskeho dohovoru, nariadenia Brusel IIa alebo vnútroštátneho práva (§ 134 ods. 11 CMP) mohlo dôjsť len tým, že na úrovni vnútroštátneho právneho poriadku sa vytvorila procesná možnosť podať proti konečnému rozhodnutiu v návratovom konaní žalobu na obnovu konania. Túto úvahu umocňuje aj fakt, že podmienky prípustnosti žaloby na obnovu konania sú na úrovni právneho poriadku Slovenskej republiky konštruované tak, že sa viažu na výnimočné situácie, ktoré možno zaradiť do kategórie buď podstatných skutkových deficitov, alebo procesných excesov. Navyše, inherentnou súčasťou inštitútu žaloby na obnovu konania sú aj ďalšie procesné záruky pred jeho možným zneužívaním ako nástroja na tendenčné predlžovanie návratového konania (napr. dvojfázovosť konania a koncepcia odkladu vykonateľnosti napadnutého rozhodnutia).

94. Pokiaľ ide o navrhovateľmi podporne uvádzanú argumentáciu odôvodňovanú na pozadí rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci López Guió proti Slovenskej republike, ústavný súd zastáva názor, že závery formulované Európskym súdom pre ľudské práva nemožno bez ďalšieho rozširovať na celý systém mimoriadnych opravných prostriedkov. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že inštitút dovolania a mimoriadneho dovolania na jednej strane a inštitút žaloby na obnovu konania majú spoločné len to, že sú súčasťou subsystému opravných prostriedkov, ktorými možno za ustanovených podmienok prelomiť právoplatné rozhodnutia všeobecných súdov. Žaloba na obnovu konania je z hľadiska jej prípustnosti, ako aj priebehu konania kvalitatívne iným procesným prostriedkom ako dovolanie, prípadne mimoriadne dovolanie, a primárne je zameraná na odstránenie skutkových nedostatkov civilného konania, predovšetkým z pohľadu novozistených skutočností. To úzko koreluje aj s hodnotovým zameraním civilného mimosporového konania ovládaným princípom materiálnej pravdy a zameraným na zistenie skutočného stavu veci. Navyše, ďalším špecifikom žaloby na obnovu konania je to, že na jej prerokovanie je kauzálne príslušný súd, ktorý rozhodoval v pôvodnom konaní, ktorý je s vecou zároveň najlepšie oboznámený, a preto aj spôsobilý vyhodnotiť jej prípustnosť, ako aj dôvodnosť a včas vo veci rozhodnúť. Nad rámec už uvedeného možno uviesť, že žaloba na obnovu konania sa v podmienkach skráteného konania s obmedzenou možnosťou predkladania dôkazných prostriedkov javí ako vhodný a častokrát aj jediný možný procesný prostriedok, ktorým možno naplniť jeden z hlavných účelov civilného mimosporového konania, ktorým je zistenie skutočného stavu veci, reagujúc tak na pôvodný informačný a dôkazný deficit, a tým aj zohľadniť najlepší záujem dieťaťa.

VI.4 K možnosti zneužitia napadnutej právnej úpravy

96. Navrhovatelia v podanom návrhu vychádzajú z obavy, že aplikáciou napadnutého ustanovenia môže dochádzať k zneužívaniu žaloby na obnovu konania zo strany osoby, ktorá zapríčinila protiprávny stav, a tým aj k oddialeniu návratu dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu. Ústavný súd konštatuje, že argumentácia navrhovateľov nie je adekvátna, pretože stojí na predpoklade zlyhania zákonodarcu a orgánov aplikácie práva pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám a v tomto zmysle prezumuje nefunkčnosť existujúcich ústavných mechanizmov deľby moci, ako aj zákonných garancií, ktoré sú spojené so žalobou na obnovu konania, a to bez náznaku pravdepodobnosti tohto stavu. Záruky proti možnému zneužitiu žaloby na obnovu konania vyplývajú z povahy tohto inštitútu, ktorému procesné právo nepriznáva ani suspenzívny, ani devolutívny účinok, a tým

bezprostredne neovplyvňuje právoplatnosť a vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia a obmedzených a jasne formulovaných podmienok jeho prípustnosti. Špecifickosť konania o podanej žalobe na obnovu konania spočíva okrem osobitných dôvodov, po splnení ktorých môže dôjsť k obnove konania, predovšetkým v jej dvojfázovom priebehu a konštrukcii odkladu vykonateľnosti uznesenia vydaného v návratovom konaní. V prvej fáze konania (iudicium rescindens) súd skúma, či je obnova konania procesne prípustná; ak žalobu na obnovu konania v tejto fáze pre jej neprípustnosť neodmietne, obnovu konania buď povolí, alebo žalobu na obnovu konania zamietne. Druhá fáza (iudicium rescissorium) predstavuje nové prerokovanie a rozhodnutie vo veci, ktorá s pôvodným konaním tvorí jeden celok, pričom súd v obnovenom konaní prihliadne na všetko, čo vyšlo najavo v pôvodnom, ako aj obnovenom konaní.

97. Pokiaľ ide o nastavenie zákonných podmienok, za splnenia ktorých možno odložiť vykonateľnosť uznesenia vydaného v návratovom konaní, je potrebné uviesť, že podľa § 412 ods. 1 CSP je odklad vykonateľnosti viazaný na rozhodnutie súdu za predpokladu, že sú tu dôvody hodné osobitného zreteľa. V prípade, ak súd návrhu na odklad vykonateľnosti nevyhovie, k jej odkladu môže dôjsť až právoplatnosťou rozhodnutia o povolení obnovy konania (§ 415 ods. 1 CSP). Z už uvedeného vyplýva, že k odkladu vykonateľnosti nedochádza ex lege podaním žaloby na obnovu konania, ale vždy až na základe rozhodnutia súdu o odklade vykonateľnosti podľa § 412 ods. 1 CSP alebo právoplatnosťou rozsudku o povolení obnovy konania podľa § 415 ods. 1 CSP.

98. Zároveň ústavný súd upriamuje pozornosť, že podľa § 410 CSP žalobu na obnovu konania prerokuje súd, ktorý o veci rozhodoval v prvej inštancii, teda súd, ktorý je s návratovým konaním oboznámený a ktorý preto dokáže najlepšie posúdiť, či existuje dôvod hodný osobitného zreteľa na odklad vykonateľnosti rozhodnutia vydaného v návratovom konaní alebo niektorý z dôvodov na obnovu konania, či obnovenie konania je dostatočne odôvodnené mimoriadnymi okolnosťami konkrétneho prípadu a či prípadne žalobca tento inštitút nezneužíva v snahe oddialenia návratu dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu. Bude preto vždy úlohou a zodpovednosťou súdu, ktorý vo veci rozhodoval v pôvodnom konaní a ktorý je s vecou najlepšie oboznámený, aby bol v čo najvyššej možnej miere naplnený účel žaloby na obnovu konania. Jeho úlohou je tiež posúdiť, či sa tento procesný prostriedok nestal predmetom možného zneužívania zo strany účastníka konania, v neprospech ktorého vyznelo rozhodnutie vydané v návratovom konaní, a v okolnostiach veci zvoliť taký postup, aby bola zároveň naplnená z povahy predmetu návratového konania vyplývajúca požiadavka na urýchlené rozhodnutie veci.

99. Nad rámec už uvedeného ústavný súd konštatuje, že právnu úpravu nemožno prijímať, resp. jej prijatie odmietať iba na základe domnienky alebo predpokladu, že bude zneužívaná. Na napadnuté zákonné ustanovenie je potrebné nazerať ako na normu, ktorá platí bez ohľadu na to, kto zapríčinil protiprávny stav. V tejto súvislosti možno uviesť, že žaloba na obnovu konania je, čo sa týka jej prípustnosti a podmienok odkladu vykonateľnosti, výrazne limitovaná a v návratových veciach nie je procesne asymetrická v tom zmysle, že nezvýhodňuje žiadneho z účastníkov návratového konania, pretože možnosť jej využitia nie je výhradne k dispozícii tej strane, ktorá vyvolala protiprávny stav, ale ktorejkoľvek, v neprospech ktorej bolo rozhodnutie v návratovom konaní vydané, čo môže nepochybne byť aj strana, ktorá vyvolala protiprávny stav, ale rovnako aj tá strana, ktorá sa domáha návratu maloletého dieťaťa.

100. Všeobecne formulovaným tvrdením o možnom zneužití právnej úpravy by bolo možné odmietať akúkoľvek právnu úpravu, pretože teoreticky je každá právna úprava zneužiteľná. To, aby nedochádzalo k zneužívaniu právnej úpravy, by malo byť v demokratickom a právnom štáte zabezpečované inými opatreniami než jej elimináciou z právneho poriadku.

VI.5 K povahe rozhodnutia vydaného v návratovom konaní

101. Skupina poslancov argumentuje, že pripustením žaloby na obnovu konania aj v návratových konaniach bola do právneho poriadku vnesená výnimka z koncepcie mimoriadnych opravných prostriedkov v civilnom procese, keďže tento systém je vybudovaný na ich neprípustnosti proti rozhodnutiam predbežnej povahy. Ani s touto argumentáciou skupiny poslancov nemožno súhlasiť.

102. Povahu meritórnych rozhodnutí na rozdiel od ich náprotivku, ktorým sú rozhodnutia

procesnej povahy, možno vyjadriť tým, že tieto rozhodnutia sú zamerané na riešenie konfliktu v oblasti hmotnoprávnych vzťahov, ktorý je predmetom konania, a k vydaniu ktorých celé konanie smeruje (WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. Aktualizované vydanie. Praha : Linde Praha, 2011. 263 s. ISBN 978-80-7201-842-0.). Meritórne rozhodnutie preto nemožno stotožňovať s formou rozhodnutia (rozsudok alebo uznesenie) alebo v prípade meritórnych uznesení s ich explicitným označením, že ide o uznesenie vo veci samej. Rozhodujúcim diferenčným kritériom je bez ohľadu na formálne označenie rozhodnutia obsah jeho výroku a v tomto smere posúdenie toho, či smeruje do sféry hmotnoprávnych vzťahov.

103. Podľa § 39 ods. 2 CMP tento zákon ustanovuje, kedy súd rozhoduje vo veci samej uznesením. Z obsahu § 133 ods. 1 CMP vyplýva, že v konaní o návrat maloletého do cudziny pri jeho neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní rozhoduje súd formou uznesenia.

107. Zo znenia § 123 ods. 1 CMP vyplýva, že uznesením vydaným v návratovom konaní sa určuje, či maloleté dieťa bolo z miesta svojho obvyklého pobytu neoprávnene premiestnené, resp. premiestnené oprávnene, avšak v cudzine neoprávnene zadržané, a či existuje nejaký dôvod na prípadné nenariadenie jeho návratu. Z už uvedeného je zrejmé, že povaha prerokúvaných otázok, o ktorých súd autoritatívne rozhoduje formou uznesenia, smeruje do oblasti riešenia konfliktu, ktorý nastal v oblasti hmotnoprávnych vzťahov účastníkov návratového konania, a preto nemožno mať pochybnosti o meritórnej povahe uznesenia vydaného podľa § 133 ods. 1 CMP. Táto názorová línia je okrem iného podporená aj zámerom zákonodarcu explikovaným v dôvodovej správe k § 133 ods. 1 CMP. Navyše, je potrebné ďalej uviesť, že okruh spoločenských vzťahov, ktorý je predmetom posudzovania súdu v návratovom konaní nemá žiadnu procesnú alebo hmotnoprávnu spojitosť s okruhom tých otázok, ktoré sú predmetom konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloleté deti a v užšom zmysle konania o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom. Inými slovami povedané, uznesenie vydané v návratovom konaní nie je vo vzťahu k rozhodnutiam súdov vo veciach úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom ani v postavení prejudiciality, teda, že by sa ním riešili niektoré čiastkové otázky, ktoré sú predmetom konaní vo veciach úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom.

VI.6 K námietke skupiny poslancov o možnej zmene právomoci súdu podľa Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa

109. Pokiaľ ide o namietaný nesúlad napadnutého zákonného ustanovenia, ktorým sa na vnútroštátnej úrovni zavádza možnosť podať žalobu na obnovu konania v návratových veciach, s označenými článkami Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa, skupina poslancov zastáva názor, že napadnutá právna úprava „zásadne ovplyvňuje posudzovanie súdnej právomoci v opatrovníckych veciach, pretože v zmysle Haagskeho dohovoru aj Nariadenia Brusel IIa má právomoc konať súd v krajine, v ktorej malo dieťa obvyklý pobyt pred únosom, až kým dieťa nezačne žiť prevažne v inej krajine.“.

112. Pokiaľ ide o navrhovateľmi namietanú možnosť prostredníctvom žaloby na obnovu konania docieliť zmenu v parametroch posudzovania súdnej právomoci, je potrebné uviesť, že takéto konzekvencie nevyplývajú ani z Haagskeho dohovoru, ani z nariadenia Brusel IIa. Z ustanovení Haagskeho dohovoru nevyplýva a navrhovatelia v tomto smere ani neoznačili žiadne ustanovenie, ktoré by s plynutím času spájalo možnosť zmeny v predpokladoch určovania právomoci súdu v už začatom návratovom konaní. S mierne odlišnou koncepciou pracuje nariadenie Brusel IIa, avšak ani analýzou jeho obsahu nemožno dospieť k záveru, že by plynutím času v spojitosti so zmenou obvyklého pobytu dieťaťa mohlo zároveň dôjsť k zmene podmienok pre účely určenia právomoci súdu členského štátu. Z čl. 10 nariadenia Brusel IIa vyplýva, že k navrhovateľmi uvádzanej zmene môže dôjsť v dôsledku nadobudnutia obvyklého pobytu dieťaťa v inom členskom štáte len vtedy, ak

a) každá osoba, orgán alebo iný subjekt, ktorý vykonáva opatrovnícke právo, sa zmierili s premiestnením alebo zadržaním

alebo

b) dieťa sa zdržiavalo v tomto inom členskom štáte najmenej jeden rok po tom, ako sa osoba, orgán alebo iný subjekt, ktorý vykonáva opatrovnícke právo, dozvedeli alebo mohli dozvedieť o mieste pobytu dieťaťa, dieťa sa zžilo s novým prostredím a je splnená najmenej

jedna z týchto podmienok:

i) do jedného roka odvtedy, ako sa nositeľ opatrovníckeho práva dozvedel alebo mohol dozvedieť o mieste pobytu dieťaťa, sa nepodala žiadosť o návrat dieťaťa na príslušné orgány členského štátu, do ktorého bolo dieťa premiestnené alebo v ktorom je zadržiavané;

ii) nositeľ opatrovníckeho práva vzal späť svoju žiadosť o návrat a v lehote stanovenej v bode i) sa nepodala nová žiadosť;

iii) konanie na súde členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred neoprávneným premiestnením alebo zadržaním, sa skončilo podľa článku 11 ods. 7;

iv) súdy členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred neoprávneným premiestnením alebo zadržaním, vydali rozsudok o opatrovníckom práve, z ktorého nevyplýva povinnosť návratu dieťaťa.

113. Z už uvedeného možno urobiť čiastkový záver, že zmena obvyklého pobytu maloletého dieťaťa alebo situácia, keď sa maloleté dieťa zžije s novým prostredím, nie sú samostatnými, a tým aj dostatočnými dôvodmi, ktoré by ovplyvňovali právomoc súdu členského štátu, v ktorom malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred svojím neoprávneným premiestnením alebo zadržaním. Uvedená skutočnosť preto následne vylučuje z okruhu relevantných úvah argumentáciu skupiny poslancov, v rámci ktorej poukazujú na to, že žaloba na obnovu konania môže byť prostriedkom možnej zmeny právomoci súdu členského alebo zmluvného štátu.

VI.7 Analýza obdobných inštitútov aplikovaných v návratových konaniach v iných európskych štátoch

114. Pri hľadaní základných východísk pre rozhodovanie o ústavnosti napadnutého ustanovenia, ktorým sa zavádza žaloba na obnovu konania v návratových konaniach, považuje ústavný súd za potrebné poukázať aj na existenciu obdobných inštitútov v rámci niektorých európskych štátov, a to aspoň v základných rámcoch ich recentnej legislatívnej úpravy.

124. Vzhľadom na uvedený komparatívny prehľad možno konštatovať, že aplikácia mimoriadnych opravných prostriedkov vrátane obnovy konania v prípadoch medzinárodných únosov detí nie je neštandardným právnym riešením. Vo výnimočných situáciách, keď sa objavia nové skutočnosti alebo dôkazy, ktoré nebolo možné zohľadniť v pôvodnom konaní, môže prispieť k zabezpečeniu práv účastníkov konania, a tým presadiť aj najlepší záujem dieťaťa. V niektorých prípadoch môže byť jedinou možnosťou, ako implementovať rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré vyžadujú zmenu právoplatného rozhodnutia súdu (napr. ak sa vyžaduje návrat do pôvodného stavu).

VII.
Záver

125. Sumarizujúc už uvedené konklúzie ústavného súdu formulované v čl. VI tohto nálezu, ústavný súd konštatuje, že procesný inštitút v podobe žaloby na obnovu konania konštruovaný aj pre oblasť návratových konaní je z ústavného hľadiska akceptovateľný. Návrhu skupiny poslancov na vyslovenie nesúladu napadnutého ustanovenia s označenými článkami ústavy, charty, dohovoru, nariadenia Brusel IIa, Haagskeho dohovoru a Dohovoru o právach dieťaťa preto nevyhovel.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. decembra 2020

Ivan Fiačan v. r.
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky

Vydavateľ Zbierky zákonov Slovenskej republiky, správca obsahu a prevádzkovateľ právneho a informačného portálu Slov-Lex dostupného na webovom sídle www.slov-lex.sk je
Úrad vlády Slovenskej republiky, Námestie slobody 1, 813 70 Bratislava,
tel.: 02 888 91 131, e-mail: helpdesk@slov-lex.sk.